

אוזר ישראל בגבורה

הרב דוד צוקרמן

השיעור הבא מבאר את מידת הגבורה, שורשה ופנימיותה, מתוך רצון לבוא ולהתקשר למידותיו של הקב"ה, לגבורת החשמונאים, ולהתחבר לימים ההם - בזמן הזה, להיות גיבורים ואנשי אמונה חיים.

בתחילת הלכות דעות מונה הרמב"ם במניין המצוות את מצוות "והלכת בדרכיו" (דברים כ"ח, ט') ומבאר על פי חז"ל ש"ההליכה בדרכיו" פירושה התאמת מידותיו למידות האלוהיות - "כך לימדו בפירוש מצווה זו - מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום... מה הוא נקרא קדוש אף אתה נקרא קדוש... להודיע שהן דרכים טובים וישרים הם וחייב אדם להנהיג עצמו בהן כפי כוחו" (הלכות דעות פ"א הלכה ו').

אנו רוצים להיות טובים וישרים וכדי להיות כאלה עלינו להכיר את מידות ה' שהם דרכי התגלותו בעולם, ולהידמות להם. להידמות להם פירושו לאפשר לחיים ולעוצמות שניתנו לי להופיע באופן מלא, כך שתכונותיה יהיו תכונות כל-כך טובות, תכונות שהוא רוצה בהן. מה הוא מרחם ברחמים אלוהיים אף אני נעשה כזה אצילי ומדויק, ומרחם כפי שהוא מרחם, רחמים אלוהיים.

בחנוכה אנו פוגשים את גבורת החשמונאים וברצוננו ללמוד מהם.

מהי גבורתם? מה מיוחד בה שחז"ל ברוח הקודש בחרו להעלות על נס ולהזכיר מידי שנה? מה הקשר בין גבורה מיוחדת זו לבין הנרות שאנו מדליקים מידי שנה בשנה?

בדה"א' (כ"ט, י"א) קושר דוד המלך את הגבורה לקב"ה, לשורש האלוקי "לך ה' הגבורה... ", יש גבורה אלוקית ויש גבורה אנושית. שתי הגבורות שונות, ובחנוכה אנו למדים מהמכבים מהי גבורה אלוקית.

הרב בעולת ראי"ה בביאורו על ברכת אוזר ישראל בגבורה, מבדיל בין שתי הגבורות האלו-האלוקית והאנושית. יש גבורה שמשמעותה שאני מקבל משהו וזה בא על חשבון דבר אחר. לדוגמא: עם הכובש ארץ, מרוויח ארץ אך העם השני מפסיד. אדם מתגבר על צרכים חומריים- ומוותר עליהם. גבורה פירושה מיקוד, וכאשר אני ממקד שפע במקום מסוים, הוי אומר שאין את השפע הזה במקום אחר- זוהי גבורה כוחנית. בעולם חומרי, מיקוד משמעו צמצום למקום או לאדם ספציפי, יש בזה מימד אגואיסטי, דאגה לאינטרסים של פרט זה או אחר בין אם זה על חשבון השני ובין אם לא. - זוהי גבורה חונקת.

לעומת זאת גבורה אלוקית זאת גבורה המאפשרת את הופעת כל הגודל האלוקי במקום מסוים ועם זאת הופעת אותו השפע והטוב האלוקי גם במקום אחר. כדי לנסות ולהבין מושג זה ניקח לדוגמא את ציווי התורה "ואהבת לרעך כמוך" - תאהב אותו כמוך, לא יותר וגם לא פחות כי אתם אותו הדבר. וזה מעורר שאלה - כיצד ניתן לאהוב כמוני אדם השונה ממני? בדרך כלל הנטייה לאהוב ולהתחבר אל הדומה לי, אך התורה מצווה באופן גורף - לאהוב כל יהודי באותה מידה שאני אוהב את עצמי?

התורה מצווה לאהוב את רעי כמוני, כלומר הבסיס לכך הוא שאני אוהב את עצמי. אדם קרוב לעצמו, ובאופן טבעי אמור לאהוב את מה שה' נטע בו - לאהוב את עצמיותו. אנו חשים באופן אינטואיטיבי שיש בנו טוב, טוב זה צלם אלוקי שבי, הכוחות הנפלאים והאציליים הנטועים בי, וגם כאשר איני יודע להסביר אותם או שיש נטיות אצלי שהם עלומות גנוזות, עדיין טוב זה קיים בתוכי, אני חווה אותו ואוהב אותו. ועל בסיס זה מצווה התורה - אהוב את רעך כמוך - כי כפי שיש בכך אור פנימי, נשמה נפלאה, כך יש בחברך, אותו כוח אלוקי שמחייה אותך, מחייה אותה(אותה מתנה ממש אותו שפע -לא שני כוחות דומים, אלא כמו גזע אחד המחייה שני ענפים) ועם כל מה שזה נראה בלתי אפשרי שהרי האופי הנטיות והתכונות שלנו יכולות להיות מנוגדות, מחדשת התורה שכך זה, אותו כוח חיים מתגלה בנטיות הפכיות ושונות. ועל כן אם אתה אוהב את עצמיותך, תיוולד בכך ממילא אהבה לחברך ולהיפך, כי הטוב שבחברך מצוי בקרבך. זוהי הגבורה האלוקית שפירושה להחיות הרבה פרטים, לתת שפע לכולם ועם כל זה אף אחד לא יחסיר או יקבל על חשבון השני. ולהידבק בגבורה האלוקית פירושו לקחת את אותו שורש החיים, את אותה עוצמה למנוע שלי הדוחף אותי ומניע אותי להיטיב לאחרים באותו אופן, להשתנות ולהיות כזה - טוב, המיטיב עם כולם "טוב ה' לכול".

וכך משמע ברש"י בשבת ל"א - מדוע נאהב אחד את השני? כי החיות, הפנים שמחיה את האחד ועושה אותו חשוב זה אותו הפנים שמחיה את השני ולמרות שבאופי, בתכונות אלו אנשים שונים - זהו רק הביטוי, הגילוי של כוח החיים הפנימי אבל בפנים אנחנו מאוחדים, יונקים מאותו שורש של חיים וממילא כפי שאתה אוהב את עצמיותך, את האלוקי שבך כך עליך לאהוב את פנימיותו של השני כי זה אותו הפנים, אותו כוח החיים. הקב"ה מחייה אותך וממקד בך את כוחות החיים ובעת ובעונה אחת מחייה כל ברייה וברייה ונותן לה שם מיוחד, וכל הבריות מצד אחד מיוחדות ואין אחת דומה לחברתה, יש גדולות ויש קטנות, ומאיך כולם מאותו שורש יונקות. להידבק בגבורה האלוקית פירושו לחשוף את אותו שורש חיים המאחד אותנו, כך שלא רק שיחיה אותי, אלא שיהיה מנוע פנימי הדוחף אותי ומניע אותי לפעולות המולידות טוב לכולם.

וכך ממשיך הרב, "גבורת הנשמה האלוקית, הרוח האצילי שבאדם... שיהיו הכוחות המטים את האדם לציודו הבהמי מושפעים להיות טהורים ומשעובדים לגבורת הלב המתמלא עז ורגש מלא קודש בשאיפה עליונה לגבורה של מעלה". כלומר, כיבוש האדם את עצמו פירושו לכבוש את עצמי במשמעות של כבישת שמן - בכבישת הזית אני מוציא מתוך הגלעין נוזל איכותי, המסוגל להאיר את החושך-שמן זית, וכך באדם - יש באדם ובעולם אצילות פנימית - "חכמה" - ועלינו לחשוף אותה, ולהאיר על-ידה. כיבוש האדם את עצמו פירושו לחשוף את האצילות הפנימית ומכוחה הכוחות הגופניים יחזרו להיות טהורים. אדם בעל תכונה בהמית זהו אדם השורד את החיים ומגיב להם. אדם אנושי זהו אדם המנהל את חייו לפי רצונו וכאשר אני דבק בגבורה אלוקית, אני מנהל את החיים לפי העוצמה והעדינות האלוקית שנחשפת מתוכי, ומכוח זה לא רק שהאדם לא מגיב לאירועים אלא הוא בוחר איזה טוב הוא יכול להפיק מכל אירוע ומכל התמודדות.

בספר שמואל אנו פוגשים התנהלות כזו אצל דוד המלך: בשעה שדוד מגיע למחנה ישראל הנמצא במערכה מול פלשתים, עמד גוליית וחרף את עם ישראל והתגובה של העם הייתה פחד: "וכל איש ישאל בראותם את האיש וינסו מפניו וייראו מאד" (שמואל א' י"ז, כ"ד). ודוד מסתובב במחנה ושואל "מה יעשה לאיש אשר יכה את הפלשתי הלז והסיר חרפה מעל ישראל פי מי הפלשתי הערל הזה פי חנף מערכות אלהים חיים". - זה מה שמזעזע את דוד! את זה הוא רואה, הוא לא רואה בגוליית, לא ענק, לא איש מפחיד אלא אירוע נורא- חירוף מערכות אלוקים חיים. בשונה מכל העם המגיב לגוליית בפחד- בשיתוק, דוד רואה את גוליית ושואל את עצמו כיצד לתקן, איך אשנה את המציאות למקום המתאים לה וזה קורה כי מה שמעניין את דוד הם "מערכות אלוקים חיים".

כאשר שואל שומע את דברי דוד הוא קורא לו ושואל אותו כיצד תלחם? בכוח מה? עונה על כך דוד: "רעה הנה עבדך לאביו בצאן ובא הארי ואת הדוב נשא שם מהעדר. ויצאתי אחריו והפתיו והצלתי

מפיו ויקם עלי יְהוָה וְהִזְקִיתִי בְּיָקְנוֹ וְהִפְתִּיו וְהִמִּיתִיו” - מספר דוד שאביו נתן לו עדר כבשים ופתאום בא האריה והנה העדר בסכנה. ודוד לכאורה (לצורך הדיון) נמצא בדילמה - אני, דוד, אחראי על העדר, וכיצד אוכל להפקיר את העדר של אבא - אין זה המעשה הנכון, זה לא מוסרי, ומאידך דוד אומר - הרי לא אפקיר את חיי...

מה שהניע את דוד זה הרצון המניע אותו שיהיה עולם יותר טוב, שרצון ה' יתגלה בעולם. זה מניע אותו למצוא פתרון, להכיל את מורכבות האירוע לעשות מעשה גבורה (מעשה של מסירות מוחלטת) ולהציל את הצאן מבלי שדוד יינזק ומבלי שהצאן יינזק.

בתום הדו שיח עם שאול, ולאחר ששאל מתיר לו, נוטל דוד את הרוגטקה ומכריע את הפלישתי. באופן אירוני ניתן לתאר את לוחמי ישראל מצטערים לאחר מעשה וחושבים מדוע לא חשבנו על פתרון כה פשוט?

ההבדל בינם לבין דוד טמון לא ביכולת לפגוע בצורה כה מדויקת במצחו של גולית וגם לא בגבורה הפיזית. ההבדל בינם לבין דוד טמון בכך שדוד הזדעזע מכך שהפלישתי חרף מערכות אלוקים חיים. מה שמטריד את דוד מלמד אותנו מה מניע אותו, מי הוא דוד. וזה מניע אותו לחפש כיצד לשנות את המצב ש"מערכות אלוקים חיים" ינצחו, יובילו.

נשים לב לביטוי "מערכות אלוקים חיים", הבלטת החיים. כוונת הביטוי להורות שיש עומק לחיים, יש שורש לחיים. צבא ישראל כולו (-מערכות), צדיקים ושאינם צדיקים, גדולים וקטנים, יונקים מאותו מקור חיים וכשהם נלחמים, לא רק שזו לא מלחמה של התלהמות והשחתה ללא טעם, אלא זו מלחמה לזמר עריצים בלבד (כפי שרואים היום שבאופן כללי צה"ל לא מגיע להשחתה) אלא מכוח מקור חיים זה מגיעים החיילים לגבורה ותושייה שאינם מכירים בעצמם "ורדפו מכם עשרה מאה ומאה... רבבה ירדופו". כך זה גם אצל דוד שכשהוא דבק בגבורה האלוקית הוא מתמלא עוצמה וכוח. וכאשר דוד דבק באותו מקור של חיים הוא מתמלא תעצומות נפש, גבורה ודעת למצוא עצה איך להכריע את הפלישתי.

הגמרא בב"מ (קו, א) מביאה ברייתא האומרת שבמקרה של רועה שהפקיר את עדרו ועלה לעיר (פשיעה המחייבת בנזק שנגרם כתוצאה מההפקרה) ובא אריה וטרף מהעדר כבשים (אונס - הפוטר ממה שארע כתוצאה ממנו). נבדוק האם היה הרועה מסוגל להתמודד עם הארי, אילו נשאר עם העדר. אם יכול להתמודד עם האריה - חייב ואם לא יכול, פטור מתשלום על הכבשים.

ושואלת הגמרא - מדוע במקרה שאנו מעריכים שהרועה לא מסוגל להתמודד עם האריה - נפטור את הרועה? והרי הבעלים יכול לטעון ולומר לו - אילו היית שם היה מתקיים כך מה שהתקיים בדוד " גם

את הארי ואת הדוב היכה עבדך" כלומר היה מתרחש לך נס והיית מציל את העדר כפי שדוד הציל ונשאת הגמרא בתמיהה.

מהגמרא עולה פלא שהוא שהגמרא במסכת בבא מציעא מבינה שכך זה **אצל כל יהודי**. כל אחד מסוגל להידבק בגבורה האלוקית ולהתמלא חיות ועוצמה ומכוח זה למצוא פתרון טוב ואצילי לקשיים העומדים לפניו. כלומר הגמרא מבינה שאילו הרועה היה נשאר בשטח ולא מפקיר את העדר יתכן מאד שהיה מתרחש לו נס והוא היה מכריע את האריה בדרך כלשהיא כמו שדוד עשה.

וזה קשה, וכי כל יהודי יכול לזכות לרוח גבורה ניסית כמו דוד המלך, וכי אין זה רק גדולים כמו דוד המלך שזוכים?

באה הגמרא ללמדנו - אכן - זה יכול להיות אצל כל יהודי. כל יהודי שיבחר שלא להפקיר את הצאן כי אינו יכול להיות כזה לא מוסרי. כל יהודי שדבק בטוב, שרוצה שהטוב האלוקי יופיע יכול להתמלא רוח גבורה אלוקית ולהכריע את המציאות לטוב - ממש ליצור נס. ואם אינך רואה זאת-אינך מודע לגודל נשמתך.

וזוהי הגבורה האלוקית אותה מבאר הרב: "שיהיו הכוחות המטים את האדם לצדו הבהמי" - האגו, היכולות האישיות - "מושפעים" - ולא מבוטלים "ומשועבדים לגבורת הלב המתמלא עז טהר ורגש מלא קודש" - המתמלא מהמקור האלוקי.

וזאת כיצד - ממשיך הרב אומר "בשאיפה עליונה לגבורה של מעלה". כאשר אני שואף לגבורה של מעלה, הוי אומר זה יקר לי ואני מאד רוצה ומשתדל להיות כזה, אני מקבל מתנה אני מתקשר לאותה מדרגה ומתמלא ממנה והיא הופכת למנוע הפנימי שלו וממילא הוא פועל טוב אצילי, טוב גדול בכל אירוע שהוא מתמודד איתו.

"על חלק זה, המיוחד לכללות האומה ביסוד גזע נשמתה, המאירה לכל אחד מאישיה בהדרת כבודה הננו מברכים "אוזר ישראל בגבורה". זאת פתיחת הבוקר, כל בוקר. אני אחד מהאישים ששייך לאותו גזע ואני מואר מאותו מקום ולכן אני שייך לאותה גבורה ואני יכול להופיע אותה ועל כך אני עומד ומודה.

שאלה. כמה זמן לוקח כדי להפוך להיות גיבור כזה? יש לי הרגשה זה שייך רק לקדושי עליון ואדם רגיל כמוני לא שייך כלל למעלה זו.

תשובה. אולי את זה חנוכה בא ללמד אותנו. שהשאלה הזו לא נכונה אלא - שים לב מה יש בך עכשיו. הרי כל שנה אנו מדליקים נרות. אנו לא רק נזכרים במה שארע פעם אלא גם במה שקורה לנו כעת "בימים ההם בזמן הזה".

ומה קורה לכל יהודי בכל שנה שהוא מדליק נרות?

ישנו רמב"ן נפלא על פרשת בהעלותך המחודד נקודה זו. המדרש על הפרשה שואל מדוע נסמכה פרשת בעלותך לחנוכה הנשיאים ומתריץ, "לפי שכשראה אהרן חנוכה הנשיאים חלשה דעתו שלא היה עימהם בחנוכה לא הוא ולא שבטו, אמר לו הקב"ה חייך שלך גדולה משלהם, שאתה מדליק ומטיב את הנרות בקר וערב".

בפשטות כוונת האמירה, שלך גדולה משלהם" היא שעבודת המנורה במקדש אינה חד פעמית כמו קורבנות הנשיאים, אלא יומיומית, ולכן היא יותר גדולה. שואל הרמב"ן "ולא נתברר לי למה נחמו בהדלקת הנרות", אהרון הכהן מצווה בעוד מצוות שמתקיימות על בסיס יום יומי, אם כן למה נחמו בהדלקת נרות דווקא ולא באת מן המצוות האחרות. ועונה הרמב"ן:

"עניין ההגדה הזו לדרוש רמז מן הפרשה על חנוכה של נרות שהייתה בבית שני על ידי אהרן ובניו, רצוני לומר חשמונאי כהן גדול ובניו... ראיתי במדרש, כיון שהקריבו שנים עשר שבטים ולא הקריב שבט לוי, אמר לו הקב"ה למשה דבר אל אהרן ואמרת אליו, יש חנכה אחרת שיש בה הדלקת הנרות ואני עושה בה לישראל על ידי בניך נסים ותשועה וחנוכה שקרויה על שמם, והיא חנכת בני חשמונאי, ולפיכך הסמיך פרשה זו לפרשת חנכת המזבח... ובמדרש רבה, אמר לו הקב"ה למשה, לך אמור לאהרן אל תתיירא, לגדולה מזאת אתה מוכן, הקרבנות כל זמן שבית המקדש קיים הן נוהגין, אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו - וכל הברכות שנתתי לך לברך את בני אינן בטלין לעולם. והנה דבר ידוע שכשאינן בית המקדש קיים והקרבנות בטלין מפני חורבנו אף הנרות בטלות, אבל לא רמזו אלא לנרות חנכת חשמונאי שהיא נוהגת אף לאחר חורבן בגלותנו. "

מדרש זה לא מובן, אומר הקב"ה למשה לך תנחם את אהרון, שאתה עושה דבר שלא בטל לעולם, מדליק נרות, נרות חנוכה. ונשאלת השאלה, אמנם ברכות הכהנים מיוחדות לכהנים והם מברכים, אבל נרות חנוכה, לא מיוחדים לכהנים, הן כולנו מדליקים נרות חנוכה. והרמב"ן מדבר על נרות חנוכה שיודלקו לאחר החורבן, ומדוע זה מנחם את אהרון שלך גדולה משלהם, וכיצד זה נחשב "שליך גדולה משלהם"?

יש לשים לב למלים המדויקות במדרש, "אבל הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו" הנרות שיודלקו אחרי החורבן - אל מול פני המנורה יאירו". כאשר הדלקנו היום נרות חנוכה מול הפתח של הבית בעצם

הדלקנו, לפי הרמב"ן "מול פני המנורה" של המקדש (וזה עבודת הכהן שהרי כך מנחם ה' את אהרון - שלך גדולה משלהם). האם ראיתם את זה? שמתם לב לזה? אנחנו הדלקנו נרות הקשורים למנורת המקדש ומגלים אותה? ראיתם את האור הגנוז בנרות? מי עושה את הפעולה הזאת? מי מגלה את אור המנורה? אני. מי זה שמסוגל למקד את האור של המנורה ולהביאו לכל בית ובית לכל זוג וזוג, ומשם להאיר לכל עם ישראל, ולכל העולם, מי ממקד אותו? אני.

אולי השלב הראשון הוא לא לשאול איך להשתנות או מה לעשות כדי להיות כזה, אלא לשאול: כמה אני מוכן לקבל את המידע הזה כפשוטו. ואחרי כן לשאול, האם אני יודע להתבונן במידע הזה ולזהות אותו בי. ואחרי כן לשאול כמה אני מוכן להיות בעל מידות וטהור עבור זה? אולי זו בכלל לא שאלה של זמן. שהרי בחנוכה בין אם אנו מבינים ובין אם לא, אנו מאירים את הנרות אל מול פני המנורה-מנורת המקדש.

זה הפשט בנוסח של הברכה שאנחנו מברכים בברכת על הניסים "בימים ההם בזמן הזה". אותם כוחות חיים שהרימו את צבא יהודה על הרגליים, בהדלקה שלנו אנחנו חושפים אותם, הם מתנוססים בנו. אותו הנס קורה גם לנו. שם היה את יהודה המכבי הכהן המנהיג התלמיד חכם שקשר את עם ישראל לחלום הגדול, לגבורה האלוקית ויישם את הקריאה שקרא אביו - מי לה' אלי, וגרם ללוחמיו להאמין בגדולתם. ולנו יש את חז"ל, הקוראים לנו ברוח קודשם, בא נעשה את חג החנוכה, נחנוך אותנו, נחנוך את עם ישראל, בבחינת חנוכת המזבח, נדליק את הנרות. עד כדי מה שאומר הרמב"ן: זאת ההבטחה לאהרון הכהן, בכל אחד מאיתנו יש כהן קטן. וכל אחד מאיתנו יכול לשאוף לגבורה העליונה ולהשתייך אם יותר אם פחות למעלה שגילו המכבים, מעלה ההולכת ומתעוררת היום, ומניעה את עמינו לגבורה עילאית ולתיקון גדול.

